

**“ХҮНСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ” ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР, ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН
ТАЙЛАН
(2016 оны жилийн эцсийн байдлаар)**

№	Хөтөлбөр төслийн агуулга	Гүйцэтгэл
1	Төсөл, хөтөлбөрийн нэр, огноо, шийдвэрийн дугаар (Жич: уялдаа холбоо бүхий дэд/төсөл, хөтөлбөр байвал нэгтгэн тайлагнана)	“Хүнсний аюулгүй байдал” үндэсний хөтөлбөр МУ-ын Засгийн газрын 2009 оны 32 дугаар тогтоол Аймгийн ИТХ-ийн 2011 оны 25 дугаар тогтоол Төсөл, хөтөлбөрийн зорилго Иргэн, төр, олон нийт, хувийн хэвшлийн зохистой оролцоог хангах замаар нийт хүн амыг тэжээллэг, аюулгүй хүнсээр жигд, хүртээмжтэй, тогтвортой хангаж, эрүүл аж төрөх болон хөдөлмөрийн бүтээмжийг нь дээшлүүлэх нөхцлийг бүрдүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.
2	Санхүүжилтийн эх үүсвэр	<ul style="list-style-type: none"> - Аж ахуйн нэгж, иргэдийн өөрийн хөрөнгө - Улсын төсөв - Орон нутгийн төсөв - Банкны зээл - Гадаад орон, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээл - Дотоод гадаадын хөрөнгө оруулалт
3	Хэрэгжүүлэгч байгууллага/ хэрэгжих нийт хугацаа	<p>Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллага: ХХААГ</p> <p>Хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллага:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сумдын ЗДТГ - Эрүүл мэндийн газар - МХГ - ТББ <p>Энэхүү хөтөлбөр нь 2009-2016онд 2 үе шатаар хэрэгжинэ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Эхний үе шат 2009-2012 - Хоёр дахь үе шат 2013-2016
4	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилтууд	<p>Зорилт 1.Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүй, эдийн засаг, зохион байгуулалтын таатай орчин бүрдүүлэх</p> <p>Зорилт 2. Хүн амыг тэжээллэг, хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Зорилт 3. Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундны усны эрүүл ахуйн баталгааг хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Зорилт 4. Хүнсний тэжээллэг чанарыг сайжруулах, зохистой хооллолтыг дэмжиж, хоол тэжээлийн дутлыг бууруулах, зонхилох халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх</p>
5.	Зардал	<p>Төсөв (Нийт шаардагдах зардал)</p> <p align="center">-</p>

	Үүнд:	Төсөв төг	Гүйцэтгэл	Хувь
	-	-	-	-
6	<p>Төсөл, хөтөлбөрийн зорилт:</p> <p>1-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүй, эдийн засаг, зохион байгуулалтын таатай орчин бүрдүүлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <p>- Хүнсний боловсруулах үйлдвэрүүдэд боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээ 2011 оноос 20 хувиар нэмэгдсэн байна.</p> <p>- Хүнсний аюулгүй байдлын хяналтын бүтэц, зохион байгуулалтын шинэ тогтолцоонд шилжиж, нэгдсэн арга зүй, удирдлага, мэдээллийн тогтолцоотой болсон байна.</p>	<p>Ажлуудын биелэлтийг доорхи талбарт бичнэ</p> <p>Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль 2012 онд батлагдсан. Уг хуулинд хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд тулгарч байсан асуудлыг 13 зорилтын хүрээнд зохицуулсан. Хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой 3 арга хэмжээг зохион байгуулж биелэлт 80 % тай байна.</p> <p>2016 онд Хүнсний аюулгүй байдал үндэсний хөтөлбөрийн 4 зорилтын хүрээнд 13 ажил, үйлчилгээг хэрэгжүүлэхээр төлөвлөснөөс 3 арга хэмжээ 100%-ийн хэрэгжилттэй, 3 арга хэмжээ 70%-ийн хэрэгжилттэй, 6 арга хэмжээ 50%-ийн хэрэгжилттэй байна.</p> <p>- Монгол Улсын Их хурлаас 2016 оын 04 сард “Органик хүнсний тухай” хуулийг баталж 2017 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдрөөс хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдуулан ХХААЯ, Азийн бүтээмжийн төвтэй хамтран зохион байгуулсан “Органик хүнс, хөдөө аж ахуйн үндэсний анхдугаар чуулган”, болон Оролцооны баталгаажуулалтын олон улсын сургалтанд хүнсний үйлдвэрлэл хариуцсан 1 мэргэжилтэн оролцсон. Уг сургалтаар Органик үйлдвэрлэлийн олон улсын чиг хандлага, тулгарч буй бэрхшээл, органик стандарт, дүрэм журмууд, баталгаажуулалтын тогтолцоо, үүний дотроос аймаг орон нутагт хэрэгжихэд хамгийн дөхөмтэй оролцооны баталгаажуулалтын талаар, мөн органик бүтээгдэхүүний худалдаа борлуулалтын талаарх мэдээлэл хийгдсэн. Мөн Монгол Улсын Засгийн газрын 100 хоног, Дэлхийн хүнсний өдөр тохиож байгаатай холбогдуулан “Эрүүл хүнс-Эрүүл монгол хүн-Үндэсний үйлдвэрлэл уриан дор аймгийн хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулж буй төрийн болон хувийн хэвшлийн 9 цэцэрлэг, сургуулийн цайны газрын үйл ажиллагаатай танилцаж, салбарын яамнаас барьж буй бодлого, шинээр гарсан журам, хоолны газарт мөрддөг стандартын талаар мэдээлэл хийж, 17 ш гарын авлагаар хангасан.</p> <p>- ҮХААСайдын 2013 оны А/98 дугаар тушаалаар батлагдсан “Мал амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай хүнсний түүхий эд бүтээгдэхүүний ул мөрийг мөрдөн тогтоох журам”-ыг таниулах, “Урагш нэг шат, хойш нэг шат” бүртгэлийн дэвтрийг нэвтрүүлэх” сургалтыг хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч тусгай зөвшөөрөлтөй 24 ААН-д 2 удаа зохион байгуулсан.</p> <p>Сургууль цэцэрлэгийн дэргэдэх цайны газарт “зохистой дадал” нэвтрүүлэх сургалтыг зохион байгуулж 24 иргэнийг хамруулсан.</p> <p>- МХГазартай хамтран “Эрүүл хүнс” сарын аяныг зохион байгуулж хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч, хүнсний худалдаа эрхлэгч иргэн, ААН-ийн дунд 2 удаагийн сургалт,</p>		

	<p>ерөнхий боловсролын сургуулийн сурагчдын дунд “Хүнсний бүтээгдэхүүнээ хэрхэн зөв сонгох, хадгалах талаар 3 удаагийн сургалт зохион байгуулж, 100 ш гарын авлага тараасан. Мөн хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн дунд спортын арга хэмжээг зохион байгуулж хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч, нийтийн хоолны төлөөллүүдийг оролцуулан амжилттай зохион байгуулсан.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний хангамжийг нэмэгдүүлэх, хүнсний бүх сүлжээнд хүнсний аюулгүй байдлыг хангах үүднээс хүнс үйлдвэрлэгч иргэн, аж ахуйн нэгжийг төсөл хөтөлбөрийн зээлд хамруулах, газрын асуудлыг шийдвэрлүүлэх ажлыг зохион байгуулсан. - Мал нядалгааны цех байгуулах санаачлага гаргасан Сүмбэр сумын 1 хоршоо 1 иргэнд нядалгааны цэгт тавигдах шаардлага, стандарт ажиллах горимын талаарх зөвлөмжийг өгсөн. Мөн санаачлага гаргасан 1 хоршоонд Эрчимжсэн мал аж ахуйн бүсэд газар олгуулахаар Сүмбэр сумын засаг дарга-д хүсэлт гаргасан. Шивээговь суманд мал нядалгааны 1 цэг үйл ажиллагаа явуулж энэ онд эхний хагас жилийн байдлаар 9000 малыг нядалгааны цэгт нядалсан байна. - Сум хөгжүүлэх сангаас 2 иргэний сүү, цагаан идээ боловсруулах цех байгуулах төсөлд 6 сая төгрөгийн дэмжлэг олгохоор шийдвэрлэсэн. 32 өрхөд 391 гахай үржүүлж, 6 тн гахайн маханд анхан шатны боловсруулалт хийж савалсан нь өнгөрсөн оны мөн үеээс 50%-иар өссөн үзүүлэлтэй байна. Гахайн мах үйлдвэрлэдэг 1 иргэн өөрийн үйлдвэрлэсэн “Чойрын богц” бүтээгдэхүүнээ бар кодтой болгож зах зээлд нийлүүлж эхэлсэн байна. <p style="text-align: center;">Хэрэгжилт-90%</p>
<p>2-р зорилтын хүрээнд: Хүн амыг тэжээллэг, хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хот орчмын сүүний чиглэлийн фермерийн аж ахуйнуудаас жилд 40.0 мянган тонн сүү нийлүүлдэг болж, үйлдвэрийн аргаар боловсруулах сүүний хэмжээг 2012 оноос 2 дахин нэмэгдүүлнэ. - Махны экспортыг 38,0 мянган тонн хүргэж, хот суурингын хүн амын хэрэгцээт махны 60-аас доошгүй хувийг 	<ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ, хангалтын түвшинг судалсан. Үндэсний статистикийн хорооны 2015 оны 1 сарын 30-ны өдрийн А/12 тоот тушаалаар батлагдсан “Хүнсний аюулгүй байдлын статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалын дагуу хүн амын хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний тэнцэлийг тооцсон. Энэ онд уламжлалт аргаар 1641.8 тн сүү үйлдвэрлэсэн нь аймгийн нийт жишсэн дундаж хэрэгцээний 100%-ийг хангасан байна. Мөн 402.8 мян.ш өндөг, 97.74 тн төмс, 117,2 тн хүнсний ногоо үйлдвэрлэн зах зээлд нийлүүлсэн нь дотоодын нийт хэрэгцээний өндөг 15.7%, төмс 14.6%, хүнсний ногоо 12.3%-ийг хангасан үзүүлэлттэй байна. - Энэ онд уламжлалт аргаар 1641.8тн сүү, 787.6тн сүүн бүтээгдэхүүн 10 тн сүү, 6 тн махыг анхан шатны боловсруулалт хийж савлан зах зээлд нийлүүлсэн нь өмнөх онд боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээнээс мах 2.5тн-р, сүү 0,9 тн-оор нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. 2016.11.18-ны байдлаар аймгийн төв орчимд 4 иргэн 20-50 үнээтэй сүүний чиглэлийн фермерийн үйл ажиллагаа явуулж 152.7 тн сүүг бэлтгэн зах зээлд нийлүүлсэн нь

<p>үйлдвэрийн аргаар боловсруулдаг болсон байна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний ногоо, өндөгний хэрэгцээг бүрэн, цөцгийн тос 20-оос доошгүй хувийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулдаг болсон байна. - Гамшгийн үеийн нөөцийн гурилыг 20 хоногийн, цагаан будаа, элсэн чихрийг 15 хоногийн хэрэгцээтэй тэнцэх, стратегийн нөөцийн улаан буудайг нийт хэрэгцээний 50 хувьд хүргэсэн байна. - Газар тариаланд хэрэглэх бордооны 30 хувийг, ургамал хамгааллын бодисын 20 хувийг дотооддоо үйлдвэрлэж, газар тариалангийн чиргүүл, дүүжин машины 50 хувь, өөрөө явагч техникийн 70 хувийг шинэчилсэн байна. 	<p>аймгийн нийт жишсэн дундаж хэрэгцээний 24.8%-ийг хангасан байна. Энэ нь нийт сүү үйлдвэрлэлийн 9.3%-ийг эзэлж байна.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Аймгийн хэмжээнд шувууны аж ахуй эрхэлдэг 10 өрх, 1 аж ахуйн нэгж 3420 өндөглөгч тахиатайгаар үйл ажиллагаа явуулж 402.8 мян.ширхэг өндөг үйлдвэрлэн зах зээлд нийлүүлсэн нь дотоодын нийт хэрэгцээний 15.7%-ийг хангасан байна. Баялаг эмээлт ХХК нь 2600 өндөглөгч, 120 азарган тахиатай ба 23.0 мян толгой дэгдээхэй үйлдвэрлэн зах зээлд нийлүүлсэн. Мөн аймгийн хэмжээнд нийт 41,36 га талбайгаас 215,02 тн ургац хураан авснаас төмс 97.74 тн, хүнсний ногоо 117,2 тн ургац хураан авсан байна. Нэгжийн ургац төмс 42.4 цн/га, хүнсний ногоо 64.09 цн/га байна. Мөн 27 иргэн 3360 м² талбай бүхий 39 хүлэмжид тариалалт хийж хэмх, лооль, чинжүү зэрэг хүнсний нарийн ногоо 11.022 тн-ыг өөрсдийн хэрэгцээнд болон зах зээлд нийлүүлсэн. Тэвшийн болон Шивээгийн булгийн услалтын системүүдэд 8 иргэн, 6 байгууллага 15,2 га-д төмс, 5,8 га-д хүнсний ногоо тарьж 74,8 тн төмс, 8,5 тн, хүнсний ногоо тус тус хураан авсан. <p>Энэ онд ТЭДСангаас бага оврын 2 трактор иж бүрдлийн хамт зээлээр авч техник, тоног төхөөрөмжийн хангамжийг 6.2 хувиар нэмэгдүүлэв.</p> <p style="text-align: right;">Хэрэгжилт-100%</p>
<p>3-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундны усны эрүүл ахуйн баталгааг хангах хяналт, мэдээллийн сүлжээг боловсронгуй болгох</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний үйлдвэрүүдийн 60 хувьд нь аюулын дүн шинжилгээ, эгзэгтэй цэгийн хяналт (НАССР), үйлдвэрийн эрүүл ахуйн зохистой дадал (GHP), үйлдвэрийн зохистой дадал (GMP) нэвтэрсэн байна. - Хөдөө аж ахуйн фермерүүдийн 55-аас доошгүй хувьд нь хөдөө аж ахуйн зохистой дадал(GAP) нэвтэрсэн байна. - Хоол хүнсээр дамжих өвчлөл буурсан байна. 	<p>Газар тариалангийн үйлдвэрлэл эрхлэгч 28 иргэн, ААНэгжийг хамруулан зохион байгуулж 6 төрлийн 20ш хэвлэмэл гарын авлагаар, газар тариалангийн үйлдвэрлэлд хөдөө аж ахуйн зохитсой дадал нэвтрүүлэх зөвлөмжийг сумдын МЭҮТ-ын мэргэжилтэнгүүдэд файлаар өгсөн. МХГазартай хамтран Хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч, газар тариалангийн үйлдвэр эрхлэгч 13 иргэн, ААНБайгууллагыг үйлдвэрлэлийн зохистой дадал, хөдөө аж ахуйн зохистой дадал эзэмшүүлэх сургалтанд хамруулан гарын авлага тараалаа. Мөн сургууль цэцэрлэгийн дэргэдэх цайны газарт эрүүл ахуйн зохистой дадал нэвтрүүлэх сургалт зохион байгуулж 24 иргэнийг хамруулж 20ш гарын авлагаар хангасан.</p> <p>Хүнсний сүлжээний бүх үе шатанд түүхий эд бүтээгдэхүүний ул мөрийг мөрдөн тогтоох бүртгэлийн дэвтэрийг нэвтрүүлэх зорилгоор ҮХААСайдын 2013 оны А/98 дугаар тушаалаар батлагдсан “Мал амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай хүнсний түүхий эд бүтээгдэхүүний ул мөрийг мөрдөн тогтоох журам”-ыг таниулах, “Урагш нэг шат, хойш нэг шат” бүртгэлийн дэвтрийг нэвтрүүлэх” сургалтыг хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч тусгай зөвшөөрөлтэй 24 ААН-д 2 удаа зохион байгуулсан. Үүний үр дүнд хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгч 13 иргэн, ААН, нийтийн хоолны үйлдвэрлэл эрхлэгч 56 иргэн, ААН-д бүрэн нэвтэрсэн.</p>

		<p>2014 онд Зохистой эрүүл хооллолтын талаар ЭМГазартай хамтран сургалт зохион байгуулж нийт 40 иргэнийг хамруулан Уг сургалтаар Эрүүл хүнсний талаар, Эрүүл хүнсээ хэрхэн зөв сонгох, сонгосон хүнсээ хэрхэн зөв хадгалах талаар 3 төрлийн зөвлөмж тараасан.</p> <p>2016 оны сургалтын нэгдсэн төлөвлөгөөний дагуу Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуулийн 7.1.1 дэх заалтыг үндэслэн Хөдөө аж ахуйн зохистой дадлыг анхан шатны үйлдвэрлэлд нэвтрүүлэх талаарх мэдээллийг хөдөө аж ахуйн анхан шатны үйлдвэрлэл эрхлэгч малчин тариаланч, фермерүүд нийлсэн 140 иргэнд хүргэсэн.</p> <p>Хүнсний зах, худалдааны төвүүдийн дэргэд мал эмнэлэг, ариун цэврийн магадлан шинжилгээний лаборатори байхгүй бөгөөд мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүнд аймгийн мал эмнэлгийн лаборатори мал эмнэлэг ариун цэврийн хяналт, баталгаажуулалтыг хариуцан ажиллаж байна.</p> <p>Ундны усны 4 эх үүсвэрийн уснаас 6 дээж авч лабораторид шинжлүүлэхэд 33% нь стандартын шаардлагад нийцээгүй дүнтэй байна. Ундны усны чанарыг сайжруулах арга хэмжээг авч арүүл ахуй, стандартын шаардлагад нийцсэн усаар хүн амыг хангах тухай дүгнэлт гарган 2 газарт хүргүүлэв.</p> <p>МХГ, ЦГазартай хамтран тусгай зөвшөөрөлтөй 24 аж ахуйн нэгжүүдэд шалгал явуулж бараа бүтээгдэхүүний хаяг шошгоны зөрчилтэй, хадгалалтын хугацаа хэтэрсэн 400ш, барааг хурааж, илэрсэн зөрчилийг арилгуулж зөвлөмжөөр хангасан.</p> <p>Мал амьтан ургамлын гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүн эрхэлдэг иргэн, ААНэгжүүдэд сумын нутаг дэвсгэрт зөвшөөрөлгүй, ил задгайгаар худалдаа хийж байгаа эсэхэд хяналт хийсэн. Үүнд аймгийн зах, томоохон дэлгүүрүүдийн сүү, махны худалдаа эрхэлдэг 22 иргэн, түүхий эд бэлтгэлийн 5 цэг хамрагдсан бөгөөд илэрсэн зөрчил дутагдлыг арилгах арга хэмжээ авч мал эмнэлгийн лабораторт мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний худалдаа эрхэлдэг 7 цэгийн махны 64 сорьц, сүүний 241 сорьц, өндөгний 104 сорьцийг лабораторийн шинжилгээнд хамруулж, мах 15311 кг сүү 561 л, 2031ш өндөгийг баталгаажуулав.</p> <p style="text-align: right;">Хэрэгжилт-90%</p>
	<p>4-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний тэжээллэг чанарыг сайжруулах, зохистой хооллолтыг дэмжиж, хоол тэжээлийн дутлыг бууруулах, зонхилох халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх</p>	<p>Дэлхийн зөн олон улсын байгууллагатай хамтарч 5 хүртлэлх настай хүүхэдтэй залуу эхчүүдэд “Бага насны хүүхдийн хооллолт”, “2-5 настай хүүхдийн онцлог”, “Хоол хүнсээр дамжих халдвар”, “Хооллолтоос үүдэх эмгэг” 6 сар хүртэл хүүхдийг эхийн сүүгээр хооллох нь зайлшгүй шаардлагатай зэрэг сэдвүүдээр 5 удаагийн сургалтыг зохион байгуулж Нэмэгдэл хоол тэжээлийн сургалтын</p>

<p>Хүрэх үр дүн</p> <p>- Тав хүртэлх насны хүүхдийн дундах тураал 3.8 хувь, өсөлт хоцролт 9.8 хувь, туранхай 0.2 хувь, Д аминдэмийн дутал 25 хувь, А аминдэмийн дутал 6 хувь, цус багадалт 10.7 хувь, 7-12 насны хүүхдийн бахлуур өвчний тархалт 3 хувь, хөхүүл эхчүүдийн дундах А аминдэмийн дутал 11.5 хувь, жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн цус багадалт 10 хувь хүртэл буурч, Монгол Улсын Мянганы Хөгжлийн зорилт хангагдсан байна.</p> <p>- Хоногт 5 нэгжээс бага жимс, хүнсний ногоо хэрэглэж байгаа хүн амын хувь 2012 оныхоос 50 хувь буурсан байна.</p> <p>- Хүн амд хүнс, тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх үндэсний тогтолцоог бүрдүүлсэн байна.</p>	<p>өрөөнд бага насны хүүхдэд тохирсон 4 төрлийн хоолыг ээжүүд хамтарч хийж сурсан. Сургалтанд нийт 90 ээж оролцсон.</p> <p>❖ Хоол хүнс бэлтгэх үед бохир гараар халдварлаж болох өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэхийн тулд сургалтанд суусан ээжүүдэд гарын шингэн саван, алчуур, гар ариутгагчийг өгсөн.</p> <p>Мөн бага насны хүүхдэд тохиромжтой хоолнуудыг хийх аргыг гарын авлага болгож тараагаад байна.</p> <p>Жирэмсэн эхчүүдэд зориулсан “Зохистой хооллолт” сэдэвт сургалтыг 3 удаа зохион байгуулж, 90 эх хамрагдсан. Сургалтанд хамрагдсан эхчүүд жирэмсний үеийн хооллолт, жирэмсний үед хийх дасгал, жирэмсний аюултай шинжүүд, нярайн хүүхдийн анхны арчилгаануудын талаар ойлголт, мэдлэгтэй болсон.</p> <p>-Дэлхийн зөн ОУБ-тай хамтарч , Насан туршийн боловсролын төвтэй хамтарч хөгжлийн бэрхшээлтэй 14 хүүхдийн асран хамгаалагч нарт “Бага насны хүүхдийн хооллолт”, “2-5 настай хүүхдийн онцлог”, “Хоол хүнсээр дамжих халдвар”, “Хооллолтоос үүдэх эмгэг” зэрэг сэдвүүдээр сургалт явуулсан.</p> <p>-“НИК ХХК ГОВЬСҮМБЭР НЕФТ ХАНГАМЖИЙН САЛБАР” –ын 26 ажилчинд 2016.09.26-ны өдөр газрын тос хүний эрүүл мэндэд нөлөөлөх нь мөн хор саармагжуулах хүнсний бүтээгдэхүүн өдөрт авч байх ёстой тун хэмжээ, удаан хугацааны хордлогот өртөхөөс урьдчилан сэргийлэхийн тулд тогтмол хэрэглэж байх ёстой хүнсний бүтээгдэхүүний талаар сургалт явуулж зөвлөгөө өгөөд байна.</p> <p>Хэрэгжилт-90%</p>
<p>7. Дүгнэлт (ололт, дутагдал, анхаарах асуудлууд)</p>	<p>Шивээговь суманд 1 хоршоо, Сүмбэр суманд 1 иргэн, анхан шатны боловсруулалт хийж, савалсан сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхэлдэг. Мөн Сүмбэр суманд 1 иргэн боловсруулсан гахайн мах бэлтгэж байна. Өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулан үзэхэд боловсруулсан мах, махан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 81.4 хувиар, сүү сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 78.1 хувиар нэмэгдсэн нь ололттой байна.</p> <p>ОНХС, СХС, ЖДҮ зээлүүдэд эрчимжсэн мал аж ахуй, боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, фермерийн аж ахуйн чиглэлээр зээлэнд хамрагдсан иргэдийн тоо нэмэгдсэн боловч байгуулагдсан цех фермерийн тоо бага байна.</p> <p>Дан эхийн сүүгээр хооллож байгаа хүүхдийн тоо тогтвортой нэмэгдэж байна.</p> <p>Бага насны хүүхдийн хоолны сургалтын өрөөг ЭМГ дээр байгуулж тохижуулж сургалтанд тогтмол ашиглаж байна. Хоолны сургалтанд хамрагдаж байгаа 0,5-24 сартай хүүхэдтэй ээжүүдийн тоо тогтвортой нэмэгдэж байгаа.</p> <p>Бага насны хүүхдийн хоолны нэр төрөл олширч, чанар сайжирсан.</p>

		Өрхийн ЭМТ, Сумдын ЭМТ-ийн мэргэжилтэнгүүд бие даан хоолны сургалтыг зохион байгуулж ээжүүдийг хамруулдаг болсон зэрэг нь бага насны хүүхдүүдийн дунд жин багатай хүүхдийн эзлэх хувийг даруй 20-30 хувь бууруулахад нөлөөлсөн гэж үзэж байна.					
8.	Төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч талуудын хамтын ажиллагаанд өгөх хөндлөнгийн үнэлгээ	Эрүүл мэндийн газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, ТББайгууллагууд хамтран хүнсний аюулгүй байдалд хяналт тавьж ажилласан байна.					
9.	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, дүгнэлт (Өөрийн үнэлгээ)	Биелэлт дундаж	Зорилтын тоо	Зорилт 1	Зорилт 2	Зорилт 3	Зорилт 4
		92.5%	4	90	90	100	90
10.	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн нэгдсэн үнэлгээ (ЗГХЭГ-ын үнэлгээ)	Нэгдсэн үнэлгээ					
		%					

Тайлан гаргасан:

ХХААГазрын мэргэжилтэн

Э.Түвшинзаяа

**“ХҮНСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ” ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР, ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН
ТАЙЛАН
(2015 оны жилийн эцсийн байдлаар)**

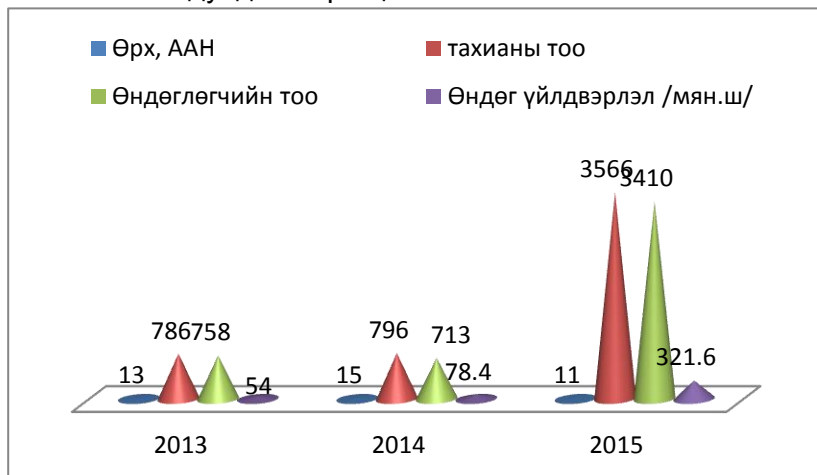
№	Хөтөлбөр төслийн агуулга	Гүйцэтгэл
1	Төсөл, хөтөлбөрийн нэр, огноо, шийдвэрийн дугаар (Жич: уялдаа холбоо бүхий дэд/төсөл, хөтөлбөр байвал нэгтгэн тайлагнана)	“Хүнсний аюулгүй байдал” дэд хөтөлбөр МУ-ын Засгийн газрын 2009 оны 32 дугаар тогтоол Аймгийн ИТХ-ийн 2011 оны 25 дугаар тогтоол Төсөл, хөтөлбөрийн зорилго Иргэн, төр, олон нийт, хувийн хэвшлийн зохистой оролцоог хангах замаар нийт хүн амыг тэжээллэг, аюулгүй хүнсээр жигд, хүртээмжтэй, тогтвортой хангаж, эрүүл аж төрөх болон хөдөлмөрийн бүтээмжийг нь дээшлүүлэх нөхцлийг бүрдүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.
2	Санхүүжилтийн эх үүсвэр	<ul style="list-style-type: none"> - Аж ахуйн нэгж, иргэдийн өөрийн хөрөнгө - Улсын төсөв - Орон нутгийн төсөв - Банкны зээл - Гадаад орон, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээл - Дотоод гадаадын хөрөнгө оруулалт
3	Хэрэгжүүлэгч байгууллага/ хэрэгжих нийт хугацаа	<p>Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллага: ХХААЖДҮГ</p> <p>Хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллага:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сумдын ЗДТГ - Эрүүл мэндийн газар - МХГ - ТББ <p>Энэхүү хөтөлбөр нь 2009-2016онд 2 үе шатаар хэрэгжинэ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Эхний үе шат 2009-2012 - Хоёр дахь үе шат 2013-2016
4	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилтууд	<p>Зорилт 1.Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүй, эдийн засаг, зохион байгуулалтын таатай орчин бүрдүүлэх</p> <p>Зорилт 2. Хүн амыг тэжээллэг, хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Зорилт 3. Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундны усны эрүүл ахуйн баталгааг хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Зорилт 4. Хүнсний тэжээллэг чанарыг сайжруулах, зохистой хооллолтыг дэмжиж, хоол тэжээлийн дутлыг</p>

			бууруулах, зонхилох халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх		
5.	Зардал	Төсөв (Нийт шаардагдах зардал)	3800.0		
		Үүнд:	Төсөв төг	Гүйцэтгэл	Хувь
		Үзэсгэлэн худалдаа ОНХСан	38000.0	38000.0	100%
6.	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилт:		Ажлуудын биелэлтийг доорхи талбарт бичнэ		
	<p>1-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүй, эдийн засаг, зохион байгуулалтын таатай орчин бүрдүүлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний боловсруулах үйлдвэрүүдэд боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээ 2011 оноос 20 хувиар нэмэгдсэн байна. - Хүнсний аюулгүй байдлын хяналтын бүтэц, зохион байгуулалтын шинэ тогтолцоонд шилжиж, нэгдсэн арга зүй, удирдлага, мэдээллийн тогтолцоотой болсон байна. 		<p>Хүнсний хангамж, чанар, аюулгүй байдалтай холбоотой хууль тогтоомжийг ойрын болон хэтийн хөгжлийн зорилтуудтай уялдуулан боловсронгуй болгох</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдлыг хангах тухай хууль 2012 онд батлагдсан. Уг хуулинд хүнсний үйлдвэрлэл эрхлэгчдэд тулгарч байсан асуудлыг 13 зорилтын хүрээнд зохицуулсан. Хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой 3 арга хэмжээг зохион байгуулж биелэлт 80 % тай байна. - “Хүнсний аюулгүй байдал” аймгийн дэд хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж Аймгийн засаг даргын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлсэн. Зөвлөлийн хурлаас гарсан шийдвэрийн дагуу 4 тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд 13 хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа бүхий төлөвлөгөөг батлуулан хэрэгжүүлсэн. <p>Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх удирдлагын бүтэц, салбар дундын зохицуулалт болон боловсон хүчний садавхийг сайжруулах</p> <ul style="list-style-type: none"> - ҮХААСайдын 2013 оны А/98 дугаар тушаалаар батлагдсан Мал амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай хүнсний түүхий эд бүтээгдэхүүний ул мөрийг шалган тогтоох журмын тухай, урагш нэг шат, хойш нэг шат бүртгэлийн дэвтрийг нэвтрүүлэх зорилгоор МХГ-тай хамтран 1 сургалт зохион байгуулж 15 иргэн, ААН-ийн төлөөлөлийг хамруулж 3 төрлийн 45 ширхэг гарын авлагаар хангасан. - 2015 оны 1 сарын 30-ны өдрийн А/12 тоот тушаалаар “Хүнсний аюулгүй байдлын статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалаар 2013-2015 оны 13 нэр төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ хангамжийн түвшин, хүн амын жишсэн дундаж хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлээр хангасан хувь хэмжээг тооцож гаргасан. - ҮХАА-н сайдын 2014 оны А/162 дугаар тушаалаар “Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүнийг нэгж бүтээгдэхүүнд шилжүүлэн тооцох коэффициент”-ыг баталсан 2014 онд “Хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний тэнцэл тооцох” 		

сургалтанд хамрагдаж , аймгийн түвшинд хүн амын хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ, нөөц, хангамжийг тооцож гаргасан. Улмаар сумын МЭҮТ мэргэжилтэнгүүдэд Хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний тэнцэл тооцох аргачлалын талаар мэргэжил арга зүйн зөвөлгөө өгсөн.

Гол нэрийн хүнсний хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлээр хангаж, импортыг бууруулах;

2015 оны 11-р сарын байдлаар 2590 өндөглөгч бүхий 1 ААН, нутгийн 820 өндөглөгч бүхий 10 өрхийн аж ахуйгаас 321,6 мян. ш өндөг үйлдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 243,2 мян буюу 4 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна.Энэ нь аймгийн нийт жишсэн дундаж хэрэгцээний 12% байна.

- 2015 онд уламжлалт аргаар 1362,3 тн сүү,..... тн мах 664.8 сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэнээс 9,1 тн сүү, 4,5 тн махыг анхан шатны боловсруулалт хийж савлан зах зээлд нийлүүлсэн нь өмнөх онд боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээнээс мах 2,44 тн-р, сүү 7,1 тн-оор нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Мөн аймгийн хэмжээн талх, нарийн боовны 14 цех ажиллаж байгаа бөгөөд 2015 оны 11 сарын байдлаар 210,6 тн гурилан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 27%-р өссөн үзүүлэлттэй байна.

Хүнсний зах, худалдааны төвүүдийн дэргэд мал эмнэлэг, ариун цэврийн магадлан шинжилгээний лаборатори байхгүй бөгөөд мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг ариун цэврийн хяналт, баталгаажуулалтыг мал эмнэлгийн лаборатори хариуцан ажиллаж байна. Мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний худалдаа эрхлэдэг 8 цэгийн махны 52 сорьц, сүүний 166 сорьц, өндөгний 164 сорьцийг; түүхий эд бүтээгдэхүүний 5 цэгийн ноолуур, арьс ширний 254

	<p>сорьцийг лабораторийн шинжилгээнд хамруулж, махны нийт нийлүүлэлтийн ... хувьд, сүүний 0.05 хувьд, өндөгний нийт нийлүүлэлтийн 1.7 хувийг баталгаажуулав. Шинжилгээнд хамрагдсан бүтээгдэхүүнүүд МЭАЦ-ийн шаардлагыг бүрэн хангаж байв.</p>
<p>2-р зорилтын хүрээнд: Хүн амыг тэжээллэг, хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хот орчмын сүүний чиглэлийн фермерийн аж ахуйнуудаас жилд 40.0 мянган тонн сүү нийлүүлдэг болж, үйлдвэрийн аргаар боловсруулах сүүний хэмжээг 2012 оноос 2 дахин нэмэгдүүлнэ. 	<p>Хот, хөдөөгийн болон улирлаас хамаарах хүнсний хүртээмжийн ялгааг багасгах;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сум аймгийн төв орчимд 5 иргэн сүүний чиглэлийн фермерийн үйл ажиллагаа явуулж 88,6 тн сүүг хүн амын хэрэгцээнд нийлүүлсэн. 9,1 тн-ыг үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан байна. Энэ нь сүүийг чиглэлийн үйл ажиллагаа явуулдаг фермерийн аж ахуйгаас бэлтгэсэн сүүний үйлдвэрлэл 33,3 өсөж үйлдвэрлэл 27,8%-иар өссөн дүнтэй байна. - 2015 оны 11-р сарын байдлаар МААНсалбараас... тн махыг бэлтгэж 4,5 тн махыг анхан шатны боловсруулалт хийж савлан зах зээлд нийлүүлсэн нь хүн амын нийт хэрэгцээний 0,3% байна. <p>2015 оны 11-р сарын байдлаар 2590 өндөглөгч бүхий 1 ААН, нутгийн 820 өндөглөгч бүхий 10 өрхийн аж ахуйгаас 321,6 мян. ш өндөг үйлдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 243,2</p>

<p>- Махны экспортыг 38,0 мянган тонн хүргэж, хот суурингын хүн амын хэрэгцээт махны 60-аас доошгүй хувийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулдаг болсон байна.</p> <p>- Хүнсний ногоо, өндөгний хэрэгцээг бүрэн, цөцгийн тос 20-оос доошгүй хувийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулдаг болсон байна.</p> <p>- Гамшгийн үеийн нөөцийн гурилыг 20 хоногийн, цагаан будаа, элсэн чихрийг 15 хоногийн хэрэгцээтэй тэнцэх, стратегийн нөөцийн улаан буудайг нийт хэрэгцээний 50 хувьд хүргэсэн байна.</p> <p>- Газар тариаланд хэрэглэх бордооны 30 хувийг, ургамал хамгааллын бодисын 20 хувийг дотооддоо үйлдвэрлэж, газар тарилангийн чиргүүл, дүүжин машины 50 хувь, өөрөө явагч техникийн 70 хувийг шинэчилсэн байна.</p>	<p>мян буюу 4 дахин өссөн үзүүлэлтэй байж аймгийн нийт жишсэн дундаж хэрэгцээний 12% байна.</p> <p>Аймгийн хэмжээнд нийт 16,24 га-д талбайд 11 төрлийн хүнсний ногоо тариалалт хийж хүнсний ногоо 103,1 тн хураан авсан. Өмнөх оноос 33 хувиар нэмэгдэж нийт хүн амын жишсэн дундаж хэрэгцээний 10,96%-г хангасан байна.</p> <p>- 2015 онд уламжлалт аргаар 1362,3 тн сүү,..... тн мах 664.8 сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэнээс 9,1 тн сүү, 4,5 тн махыг анхан шатны боловсруулалт хийж савлан зах зээлд нийлүүлсэн нь өмнөх онд боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээнээс мах 2,44 тн-р, сүү 7,1 тн-оор нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Мөн аймгийн хэмжээн талх, нарийн боовны 14 цех ажиллаж байгаа бөгөөд 2015 оны 11 сарын байдлаар 210,6 тн гурилан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 27%-р өссөн үзүүлэлттэй байна.</p> <p>Байгалийн гамшиг, эдийн засгийн тогтворгүй байдал, хүнсний хомсдолын үед хүн ам, ялангуяа эмзэг бүлгийн хүн амын хүнсний хангамжийг тогтворжуулах</p> <p>Болзошгүй гамшиг эрсдэлийн үеийн 22,8 тн, 5 төрлийн хүнсний гол нэрийн барааны 3 хоногийн нөөц бүрдүүлэхэд 78,8 сая төгрөгийн санхүүжилт шаардлагатай байгааг тодорхойлов. Энэхүү нөөцийг орон нутгийн хүнсний зах, дэлгүүрүүдээс хангах боломжийг судалж, гамшгийн үед хүнсний бүтээгдэхүүн нийлүүлэх гэрээг 2 ААНэгжтэй байгуулахаар хэлцэл хийсэн.</p>
<p>3-р зорилтын хүрээнд:</p> <p>Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундны усны эрүүл ахуйн баталгааг хангах хяналт, мэдээллийн сүлжээг боловсронгуй болгох</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <p>- Хүнсний үйлдвэрүүдийн 60 хувьд нь аюулын дүн шинжилгээ, эгзэгтэй цэгийн хяналт (НАССР), үйлдвэрийн эрүүл ахуйн зохистой дадал (GHP), үйлдвэрийн зохистой дадал (GMP) нэвтэрсэн байна.</p> <p>- Хөдөө аж ахуйн фермерүүдийн 55-аас доошгүй хувьд нь хөдөө аж ахуйн зохистой дадал(GAP) нэвтэрсэн байна.</p>	<p>Хүнсний түүхий эдийг бэлтгэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, борлуулах бүх дамжлагад хөдөө аж ахуй, эрүүл ахуй, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлуудыг нэвтрүүлж бүтээгдэхүүний эрүүл ахуйн баталгааг хангах</p> <p>- Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуулийн 7.1.1 дэх заалтыг үндэслэн Хөдөө аж ахуйн анхан шатны үйлдвэрлэл эрхлэгч малчин тариаланч, фермерүүд нийлсэн 140 хүнд Хөдөө аж ахуйн зохистой дадлын талаар мэдээлэл хийсэн.</p> <p>- ҮХААСайдын 2013 оны А/98 дугаар тушаалаар батлагдсан Мал амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай хүнсний түүхий эд бүтээгдэхүүний ул мөрийг шалган тогтоох журмын тухай, урагш нэг шат, хойш нэг шат бүртгэлийн дэвтрийг нэвтрүүлэх зорилгоор МХГ-тай хамтран 1 сургалт зохион байгуулж 15 иргэн, ААН-ийн төлөөлөлийг хамруулж 3 төрлийн 45 ширхэг гарын авлагааар хангасан. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчидэд</p> <p>- Төмсний фито фтор тархсан 1.8 га талбайд Монгол</p>

<p>- Хоол хүнсээр дамжих өвчлөл буурсан байна.</p>	<p>улсад тухайн жилд газар тариалангийн үйлдвэрлэлд хэрэглэхийг зөвшөөрсөн Манкоцеб бодисыг хэрэглэсэн.</p> <p>Хүнсний аюулгүй байдлын хяналт, мэдээллийн сүлжээ, үйл ажиллагааг сайжруулах</p> <p>- Хүнсний зах, худалдааны төвүүдийн дэргэд мал эмнэлэг, ариун цэврийн магадлан шинжилгээний лаборатори байхгүй бөгөөд мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг ариун цэврийн хяналт, баталгаажуулалтыг мал эмнэлгийн лаборатори хариуцан ажиллаж байна. Мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний худалдаа эрхлэдэг 8 цэгийн махны 51 сорьц, сүүний 28 сорьц, өндөгний 24 сорьцийг; түүхий эд бүтээгдэхүүний 5 цэгийн ноолуур, арьс ширний 100 сорьцийг лабораторийн шинжилгээнд хамруулж, 12089 кг мах, 295 л сүү, 510 ш өндөг, 3150 кг ноолуур, 1215 ш арьс ширийг баталгаажуулав. Шинжилгээнд хамрагдсан бүх бүтээгдэхүүн МЭАЦ-ийн шаардлагыг бүрэн хангаж байв.</p> <p>Ундны усны хүртээмж, чанар эрүүл ахуйг сайжруулах</p> <p>- Ундны усны 4 эх үүсвэрийн уснаас 6 дээж авч лабораторид шинжлүүлэхэд 33% нь стандартын шаардлагад нийцээгүй дүнтэй байна. Ундны усны чанарыг сайжруулах арга хэмжээг авч аруул ахуй, стандартын шаардлагад нийцсэн усаар хүн амыг хангах тухай дүгнэлт гарган 2 газарт хүргүүлэв.</p>
<p>4-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний тэжээллэг чанарыг сайжруулах, зохистой хооллолтыг дэмжиж, хоол тэжээлийн дутлыг бууруулах, зонхилох халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн</p> <p>- Тав хүртэлх насны хүүхдийн дундах тураал 3.8 хувь, өсөлт хоцролт 9.8 хувь, туранхай 0.2 хувь, Д аминдэмийн дутал 25 хувь, А аминдэмийн дутал 6 хувь, цус багадалт 10.7 хувь, 7-12 насны хүүхдийн бахлуур өвчний тархалт 3 хувь, хөхүүл эхчүүдийн дундах А аминдэмийн дутал 11.5 хувь, жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн цус багадалт 10 хувь хүртэл буурч, Монгол Улсын Мянганы Хөгжлийн зорилт хангагдсан байна.</p>	<p>Зохистой хооллолтыг бага наснаас төлөвшүүлэх чиглэлээр эцэг, эхчүүдийн мэдлэгийн сайжруулах зорилгоор бага насны хүүхдийн зохистой хооллолтын чиглэлээр 5 сургагч багш бэлтгэн, 0-5 насны хүүхэдтэй 115 ээжүүдийг “Бага насны хүүхдийн зохистой хооллолт” сэдэвт сургалтанд хамруулаад байна.</p> <p>Эхний 10 сарын байдлаар 0-5 насны 8621 хүүхдийг жигнэж үүнээс жингийн алдагдалтай 53 нийт хүүхдийн 0,6% өсөлтийн хоцрогдолтой 24 хүүхэд гарсан ба нийт хүүхдийн 0,2 % нь байна. А аминдэм 5-р сард 1554 хүүхэд уусан ба 11-р сард 2312 виатамин А-г сум, өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдэд хувиарлаад байна. Д аминдэм 4830, ОНБТБ 337 хүүхэд тус тус уусан байна.</p> <p>2015 оны эхний 10 сарын байдлаар шөйү ү ө öү íàèðàíà ìðñíí æèðý ìñý í үчүүдийн 99,6 хувь нь öðñíü øèæèèäý ý íà òàìðàääæ öòñ áääääæèè 3 буюу 1,0 хувь эзэлж байгаа нь өмнөх оны мөн үеийнхтэй харьцуулахад багассан үзүүлэлттэй байна.</p> <p>Хүн амын дунд “Зохистой хооллолтын мэдлэг, хандлага, дадал”-ын судалгааг хийж, судалгаанд 340 хүн хамрагдаж, судалгааны дүнгээс харахад:</p> <p>Судалгаанд оролцогчдын 59.1 хувь нь өөх тос агуулсан хүнсний бүтээгдэхүүн нь таргалалт, илүүдэл жинтэй болоход нөлөөлдөг гэж мэддэг, харин 73.8 хувь нь</p>

	<p>- Хоногт 5 нэгжээс бага жимс, хүнсний ногоо хэрэглэж байгаа хүн амын хувь 2012 оныхоос 50 хувь буурсан байна.</p> <p>- Хүн амд хүнс, тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх үндэсний тогтолцоог бүрдүүлсэн байна.</p>	<p>өдөрт хэдэн грамм давс хэрэглэдэг эсэхээ мэддэггүй байна. Өдөр тутмын хоол хүнсэндээ 38.5 хувь нь мах махан бүтээгдэхүүн, 25.9 хувь нь үр тарианы бүтээгдэхүүн, 13.5 хувь нь хүнсний ногоо түлхүү хэрэглэдэг байхад судалгаанд оролцогчдын дөнгөж 4.1 хувь нь сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, 0.3 хувь нь жимс жимсгэнэ хэрэглэдэг байна.</p>					
7.	Дүгнэлт (ололт, дутагдал, анхаарах асуудлууд)	<p>Шивээговь суманд 1 хоршоо, Сүмбэр суманд 1 иргэн, анхан шатны боловсруулалт хийж, савалсан сүү, сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл эрхэлдэг. Мөн Сүмбэр суманд 1 иргэн боловсруулсан гахайн мах бэлтгэж байна. Өнгөрсөн оны мөн үетэй харьцуулан үзэхэд боловсруулсан мах, махан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 81.4 хувиар, сүү сүүн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл 78.1 хувиар нэмэгдсэн нь ололттой байна.</p> <p>ОНХС, СХС, ЖДҮ зээлүүдэд эрчимжсэн мал аж ахуй, боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, фермерийн аж ахуйн чиглэлээр зээлэнд хамрагдсан иргэдийн тоо нэмэгдсэн боловч байгуулагдсан цех фермерийн тоо бага байна.</p> <p>Дан эхийн сүүгээр хооллож байгаа хүүхдийн тоо тогтвортой нэмэгдэж байна.</p> <p>Бага насны хүүхдийн хоолны сургалтын өрөөг ЭМГ дээр байгуулж тохижуулж сургалтанд тогтмол ашиглаж байна. Хоолны сургалтанд хамрагдаж байгаа 0,5-24 сартай хүүхэдтэй ээжүүдийн тоо тогтвортой нэмэгдэж байгаа.</p> <p>Бага насны хүүхдийн хоолны нэр төрөл олширч, чанар сайжирсан.</p> <p>Өрхийн ЭМТ, Сумдын ЭМТ-ийн мэргэжилтэнгүүд бие даан хоолны сургалтыг зохион байгуулж ээжүүдийг хамруулдаг болсон зэрэг нь бага насны хүүхдүүдийн дунд жин багатай хүүхдийн эзлэх хувийг даруй 20-30 хувь бууруулахад нөлөөлсөн гэж үзэж байна.</p>					
8.	Төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч талуудын хамтын ажиллагаанд өгөх хөндлөнгийн үнэлгээ	Эрүүл мэндийн газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, ТББайгууллагууд хамтран хүнсний аюулгүй байдалд хяналт тавьж ажилласан байна.					
9.	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, дүгнэлт (Өөрийн үнэлгээ)	Биелэлт дундаж 84 %	Зорилтын тоо 4	Зорилт 1 85	Зорилт 2 83	Зорилт 3 86	Зорилт 4 80
10.	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн нэгдсэн үнэлгээ	Нэгдсэн үнэлгээ 84%					

Тайлан гаргасан:

ХХААГазрын мэргэжилтэн

Э.Түвшинзаяа

**“ХҮНСНИЙ АЮУЛГҮЙ БАЙДАЛ” ҮНДЭСНИЙ ХӨТӨЛБӨР, ТӨСЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТИЙН
ТАЙЛАН
(2014 оны жилийн эцсийн байдлаар)**

№	Хөтөлбөр төслийн агуулга	Гүйцэтгэл
1	Төсөл, хөтөлбөрийн нэр, огноо, шийдвэрийн дугаар (Жич: уялдаа холбоо бүхий дэд/төсөл, хөтөлбөр байвал нэгтгэн тайлагнана)	“Хүнсний аюулгүй байдал” дэд хөтөлбөр МУ-ын Засгийн газрын 2009 оны 32 дугаар тогтоол Аймгийн ИТХ-ийн 2011 оны 25 дугаар тогтоол Төсөл, хөтөлбөрийн зорилго Иргэн, төр, олон нийт, хувийн хэвшлийн зохистой оролцоог хангах замаар нийт хүн амыг тэжээллэг, аюулгүй хүнсээр жигд, хүртээмжтэй, тогтвортой хангаж, эрүүл аж төрөх болон хөдөлмөрийн бүтээмжийг нь дээшлүүлэх нөхцлийг бүрдүүлэхэд хөтөлбөрийн зорилго оршино.
2	Санхүүжилтийн эх үүсвэр	<ul style="list-style-type: none"> - Аж ахуйн нэгж, иргэдийн өөрийн хөрөнгө - Улсын төсөв - Орон нутгийн төсөв - Банкны зээл - Гадаад орон, олон улсын байгууллагын буцалтгүй тусламж, хөнгөлөлттэй зээл - Дотоод гадаадын хөрөнгө оруулалт
3	Хэрэгжүүлэгч байгууллага/ хэрэгжих нийт хугацаа	Үндсэн хэрэгжүүлэгч байгууллага: ХХААЖДҮГ
		Хамтран хэрэгжүүлэгч байгууллага: <ul style="list-style-type: none"> - Сумдын ЗДТГ - Эрүүл мэндийн газар - МХГ

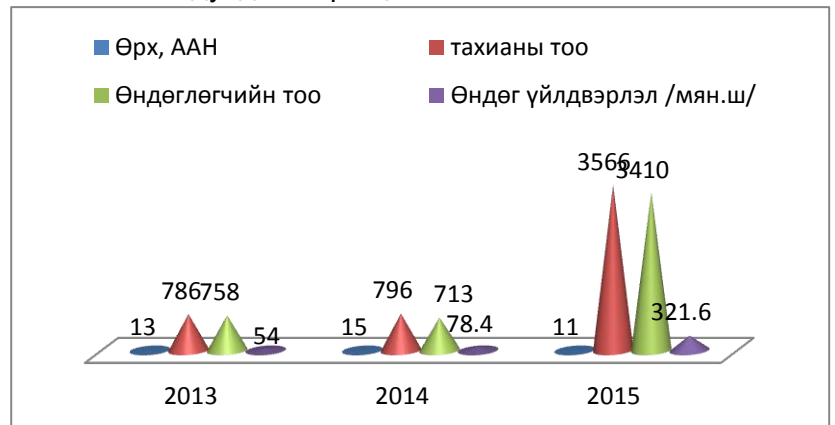
			<ul style="list-style-type: none"> - ТББ <p>Энэхүү хөтөлбөр нь 2009-2016 онд 2 үе шатаар хэрэгжинэ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Эхний үе шат 2009-2012 - Хоёр дахь үе шат 2013-2016 		
4	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилтууд		<p>Зорилт 1. Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүй, эдийн засаг, зохион байгуулалтын таатай орчин бүрдүүлэх</p> <p>Зорилт 2. Хүн амыг тэжээллэг, хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Зорилт 3. Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундны усны эрүүл ахуйн баталгааг хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Зорилт 4. Хүнсний тэжээллэг чанарыг сайжруулах, зохистой хооллолтыг дэмжиж, хоол тэжээлийн дутлыг бууруулах, зонхилох халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх</p>		
5.	Зардал	Төсөв (Нийт шаардагдах зардал)			
		Үүнд:	Төсөв мян.төг	Гүйцэтгэл	Хувь
		ОНХСан	-	-	-
6	Төсөл, хөтөлбөрийн зорилт:		Ажлуудын биелэлтийг доорхи талбарт бичнэ		
	<p>1-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах эрх зүй, эдийн засаг, зохион байгуулалтын таатай орчин бүрдүүлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний боловсруулах үйлдвэрүүдэд боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээ 2011 оноос 20 хувиар нэмэгдсэн байна. - Хүнсний аюулгүй байдлын хяналтын бүтэц, зохион байгуулалтын шинэ тогтолцоонд шилжиж, нэгдсэн арга зүй, удирдлага, мэдээллийн тогтолцоотой болсон байна. 		<p>- 1. Хүнсний хангамж, чанар, аюулгүй байдалтай холбоотой хууль тогтоомжийг ойрын болон хэтийн хөгжлийн зорилтуудтай уялдуулан боловсронгуй болгох</p> <ul style="list-style-type: none"> - “Хүнсний аюулгүй байдал” аймгийн дэд хөтөлбөрийг шинэчлэн боловсруулж Аймгийн засаг даргын зөвлөлийн хурлаар хэлэлцүүлсэн. Зөвлөлийн хурлаас гарсан шийдвэрийн дагуу 4 тэргүүлэх чиглэлийн хүрээнд 13 хэрэгжүүлэх үйл ажиллагаа бүхий төлөвлөгөөг батлуулан хэрэгжүүлсэн. - 2015 оны 1 сарын 30-ны өдрийн А/12 тоот тушаалаар “Хүнсний аюулгүй байдлын статистикийн үзүүлэлтийг тооцох аргачлалаар 2013-2015 оны 13 нэр төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ хангамжийн түвшин, хүн амын жишсэн дундаж хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлээр хангасан хувь хэмжээг тооцож гаргасан. <p>3. Хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх удирдлагын бүтэц, салбар дундын зохицуулалт болон боловсон хүчний садавхийг сайжруулах</p> <ul style="list-style-type: none"> - ҮХААСайдын 2013 оны А/98 дугаар тушаалаар батлагдсан Мал амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай хүнсний түүхий эд бүтээгдэхүүний ул мөрийг шалган тогтоох журмын тухай, урагш нэг шат, хойш нэг шат бүртгэлийн дэвтрийг нэвтрүүлэх зорилгоор МХГ-тай 		

хамтран 1 сургалт зохион байгуулж 15 иргэн, ААН-ийн төлөөлөлийг хамруулж 3 төрлийн 45 ширхэг гарын авлагаар хангасан.

- ҮХАА-н сайдын 2014 оны А/162 дугаар тушаалаар “Гол нэрийн хүнсний бүтээгдэхүүнийг нэгж бүтээгдэхүүнд шилжүүлэн тооцох коэффициент”-ыг баталсан 2014 онд “Хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний тэнцэл тооцох” сургалтанд хамрагдаж , аймгийн түвшинд хүн амын хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээ, нөөц, хангамжийг тооцож гаргасан. Улмаар сумын МЭҮТ мэргэжилтэнгүүдэд Хүнсний гол нэрийн бүтээгдэхүүний тэнцэл тооцох аргачлалын талаар мэргэжил арга зүйн зөвөлгөө өгсөн.

4. Гол нэрийн хүнсний хэрэгцээг дотоодын үйлдвэрлэлээр хангаж, импортыг бууруулах;

2015 оны 11-р сарын байдлаар 2590 өндөглөгч бүхий 1 ААН, нутгийн 820 өндөглөгч бүхий 10 өрхийн аж ахуйгаас 321,6 мян. ш өндөг үйлдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 243,2 мян буюу 4 дахин өссөн үзүүлэлттэй байна.Энэ нь аймгийн нийт жишсэн дундаж хэрэгцээний 12% байна.

- 2015 онд уламжлалт аргаар 1362,3 тн сүү,..... тн мах 664.8 сүүн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэнээс 9,1 тн сүү, 4,5 тн махыг анхан шатны боловсруулалт хийж савлан зах зээлд нийлүүлсэн нь өмнөх онд боловсруулсан бүтээгдэхүүний хэмжээнээс мах 2,44 тн-р, сүү 7,1 тн-оор нэмэгдсэн үзүүлэлттэй байна. Мөн аймгийн хэмжээн талх, нарийн боовны 14 цех ажиллаж байгаа бөгөөд 2015 оны 11 сарын байдлаар 210,6 тн гурилан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 27%-р өссөн үзүүлэлттэй байна.

- Хүнсний зах, худалдааны төвүүдийн дэргэд мал эмнэлэг, ариун цэврийн магадлан шинжилгээний лаборатори байхгүй бөгөөд мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг ариун цэврийн хяналт, баталгаажуулалтыг мал эмнэлгийн лаборатори

	<p>хариуцан ажиллаж байна. Мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний худалдаа эрхлэдэг 8 цэгийн махны 51 сорьц, сүүний 28 сорьц, өндөгний 24 сорьцийг; түүхий эд бүтээгдэхүүний 5 цэгийн ноолуур, арьс ширний 100 сорьцийг лабораторийн шинжилгээнд хамруулж, 12089 кг мах, 295 л сүү, 510 ш өндөг, 3150 кг ноолуур, 1215 ш арьс ширийг баталгаажуулав. Шинжилгээнд хамрагдсан бүх бүтээгдэхүүн МЭАЦ-ийн шаардлагыг бүрэн хангаж байв.</p>
<p>2-р зорилтын хүрээнд: Хүн амыг тэжээллэг, хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах, хэрэглээн дэх үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан хүнсний хувийн жинг нэмэгдүүлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хот орчмын сүүний чиглэлийн фермерийн аж ахуйнуудаас жилд 40.0 мянган тонн сүү нийлүүлдэг болж, үйлдвэрийн аргаар боловсруулах сүүний хэмжээг 2012 оноос 2 дахин нэмэгдүүлнэ. - Махны экспортыг 38,0 мянган тонн хүргэж, хот суурингын хүн амын хэрэгцээт махны 60-аас доошгүй хувийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулдаг болсон байна. - Хүнсний ногоо, өндөгний хэрэгцээг бүрэн, цөцгийн тос 20-оос доошгүй хувийг үйлдвэрийн аргаар боловсруулдаг болсон байна. - Гамшгийн үеийн нөөцийн гурилыг 20 хоногийн, цагаан будаа, элсэн чихрийг 15 хоногийн хэрэгцээтэй тэнцэх, стратегийн нөөцийн улаан буудайг нийт хэрэгцээний 50 хувьд хүргэсэн байна. - Газар тариаланд хэрэглэх бордооны 30 хувийг, ургамал хамгааллын бодисын 20 хувийг дотооддоо үйлдвэрлэж, газар тарилангийн 	<p>Хот, хөдөөгийн болон улирлаас хамаарах хүнсний хүртээмжийн ялгааг багасгах;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Сум аймгийн төв орчимд 5 иргэн сүүний чиглэлийн фермерийн үйл ажиллагаа явуулж 88,6 тн сүүг хүн амын хэрэгцээнд нийлүүлсэн. 9,1 тн-ыг үйлдвэрийн аргаар боловсруулсан байна. Энэ нь сүүг чиглэлийн үйл ажиллагаа явуулдаг фермерийн аж ахуйгаас бэлтгэсэн сүүний 33,3 өөрөөр үсү өө. Энэ нь өмнөх оноос 27,8%-иар өссөн дүнтэй байна. - 2015 оны 11-р сарын байдлаа МААНсалбараас... тн махыг бэлтгэж 4,5 тн махыг анхан шатны боловсруулалт хийж савлан зах зээлд нийлүүлээд байна. Энэ нь нийт хэрэгцээний 0,3% байна. <p>2015 оны 11-р сарын байдлаар 2590 өндөглөгч бүхий 1 ААН, нутгийн 820 өндөглөгч бүхий 10 өрхийн аж ахуйгаас 321,6 мян. ш өндөг үйлдвэрлэсэн нь өмнөх оноос 243,2 мян буюу 4 дахин өссөн үзүүлэлтэй байна. Энэ нь аймгийн нийт жишсэн дундаж хэрэгцээний 12% байна.</p> <p>2015.11.05-ний байдлаар аймгийн хэмжээнд нийт 16,24 га-д талбайд 11 төрлийн хүнсний ногоо тариалалт хийж хүнсний ногоо 103,1 тн хураан авсан. Өмнөх оноос 33 хувиар нэмэгдсэн. Нийт хүн амын жишсэн дундаж хэрэгцээний 10,96%-г хангасан байна.</p> <p>6. Байгалийн гамшиг, эдийн засгийн тогтворгүй байдал, хүнсний хомсдолын үед хүн ам, ялангуяа эмзэг бүлгийн хүн амын хүнсний хангамжийг тогтворжуулах</p> <p>Болзошгүй гамшиг эрсдэлийн үеийн 22,8 тн, 5 төрлийн хүнсний гол нэрийн барааны 3 хоногийн нөөц бүрдүүлэхэд 78,8 сая төгрөгийн санхүүжилт шаардлагатай байгааг тодорхойлов. Энэхүү нөөцийг орон нутгийн хүнсний зах, дэлгүүрүүдээс хангах боломжийг судалж, гамшгийн үед хүнсний бүтээгдэхүүн нийлүүлэх гэрээг 2 ААНэгжтэй байгуулахаар хэлцэл хийсэн.</p>

<p>чиргүүл, дүүжин машины 50 хувь, өөрөө явагч техникийн 70 хувийг шинэчилсэн байна.</p>	
<p>3-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний бүтээгдэхүүн, ундны усны эрүүл ахуйн баталгааг хангах хяналт, мэдээллийн сүлжээг боловсронгуй болгох</p> <p>Хүрэх үр дүн:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний үйлдвэрүүдийн 60 хувьд нь аюулын дүн шинжилгээ, эгзэгтэй цэгийн хяналт (НАССР), үйлдвэрийн эрүүл ахуйн зохистой дадал (GHP), үйлдвэрийн зохистой дадал (GMP) нэвтэрсэн байна. - Хөдөө аж ахуйн фермерүүдийн 55-аас доошгүй хувьд нь хөдөө аж ахуйн зохистой дадал(GAP) нэвтэрсэн байна. - Хоол хүнсээр дамжих өвчлөл буурсан байна. 	<p>8.Хүнсний түүхий эдийг бэлтгэх, боловсруулах, хадгалах, тээвэрлэх, борлуулах бүх дамжлагад хөдөө аж ахуй, эрүүл ахуй, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлуудыг нэвтрүүлж бүтээгдэхүүний эрүүл ахуйн баталгааг хангах</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах тухай хуулийн 7.1.1 дэх заалтыг үндэслэн Хөдөө аж ахуйн анхан шатны үйлдвэрлэл эрхлэгч малчин тариаланч, фермерүүд нийлсэн 140 хүнд Хөдөө аж ахуйн зохистой дадлын талаар мэдээлэл хийсэн. - ҮХААСайдын 2013 оны А/98 дугаар тушаалаар батлагдсан Мал амьтан, ургамал тэдгээрийн гаралтай хүнсний түүхий эд бүтээгдэхүүний ул мөрийг шалган тогтоох журмын тухай, урагш нэг шат, хойш нэг шат бүртгэлийн дэвтрийг нэвтрүүлэх зорилгоор МХГ-тай хамтран 1 сургалт зохион байгуулж 15 иргэн, ААН-ийн төлөөлөлийг хамруулж 3 төрлийн 45 ширхэг гарын авлагаар хангасан. Үйлдвэрлэл, үйлчилгээ эрхлэгчидэд <p>9. Хүнсний аюулгүй байдлын хяналт, мэдээллийн сүлжээ, үйл ажиллагааг сайжруулах</p> <ul style="list-style-type: none"> - Хүнсний зах, худалдааны төвүүдийн дэргэд мал эмнэлэг, ариун цэврийн магадлан шинжилгээний лаборатори байхгүй бөгөөд мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүний мал эмнэлэг ариун цэврийн хяналт, баталгаажуулалтыг мал эмнэлгийн лаборатори хариуцан ажиллаж байна. Мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний худалдаа эрхлэдэг 8 цэгийн махны 51 сорьц, сүүний 28 сорьц, өндөгний 24 сорьцийг; түүхий эд бүтээгдэхүүний 5 цэгийн ноолуур, арьс ширний 100 сорьцийг лабораторийн шинжилгээнд хамруулж, 12089 кг мах, 295 л сүү, 510 ш өндөг, 3150 кг ноолуур, 1215 ш арьс ширийг баталгаажуулав. Шинжилгээнд хамрагдсан бүх бүтээгдэхүүн МЭАЦ-ийн шаардлагыг бүрэн хангаж байв. <p>10. Ундны усны хүртээмж, чанар эрүүл ахуйг сайжруулах</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ундны усны 4 эх үүсвэрийн уснаас 6 дээж авч лабораторид шинжлүүлэхэд 33% нь стандартын шаардлагад нийцээгүй дүнтэй байна. Ундны усны чанарыг сайжруулах арга хэмжээг авч аруул ахуй, стандартын шаардлагад нийцсэн усаар хүн амыг хангах тухай дүгнэлт гарган 2 газарт хүргүүлэв. - 2014 онд Зохистой эрүүл хооллолтын талаар ЭМГазартай хамтран сургалт зохион байгуулж нийт 40

		<p>иргэнийг хамруулан Уг сургалтаар Эрүүл хүнсний талаар, Эрүүл хүнсээ хэрхэн зөв сонгох, сонгосон хүнсээ хэрхэн зөв хадгалах талаар 3 төрлийн зөвлөмж тараасан</p> <p>-</p>
	<p>4-р зорилтын хүрээнд: Хүнсний тэжээллэг чанарыг сайжруулах, зохистой хооллолтыг дэмжиж, хоол тэжээлийн дутлыг бууруулах, зонхилох халдварт бус өвчнөөс сэргийлэх</p> <p>Хүрэх үр дүн</p> <ul style="list-style-type: none"> - Тав хүртэлх насны хүүхдийн дундах тураал 3.8 хувь, өсөлт хоцролт 9.8 хувь, туранхай 0.2 хувь, Д аминдэмийн дутал 25 хувь, А аминдэмийн дутал 6 хувь, цус багадалт 10.7 хувь, 7-12 насны хүүхдийн бахлуур өвчний тархалт 3 хувь, хөхүүл эхчүүдийн дундах А аминдэмийн дутал 11.5 хувь, жирэмсэн эмэгтэйчүүдийн цус багадалт 10 хувь хүртэл буурч, Монгол Улсын Мянганы Хөгжлийн зорилт хангагдсан байна. - Хоногт 5 нэгжээс бага жимс, хүнсний ногоо хэрэглэж байгаа хүн амын хувь 2012 оныхоос 50 хувь буурсан байна. - Хүн амд хүнс, тэжээлийн дэмжлэг үзүүлэх үндэсний тогтолцоог бүрдүүлсэн байна. 	<p>11.Монгол хүний зохистой хооллолтын зөвлөмжийг шинэчлэн боловсруулж хэрэгжүүлэх, хоол тэжээлийн талаархи хүн амын боловсролыг дээшлүүлэх</p> <ul style="list-style-type: none"> - Зохистой эрүүл хооллолтын талаар ЭМГазартай хамтран сургалт зохион байгуулж нийт 40 иргэнийг хамруулан Уг сургалтаар Эрүүл хүнсний талаар, Эрүүл хүнсээ хэрхэн зөв сонгох, сонгосон хүнсээ хэрхэн зөв хадгалах талаар 3 төрлийн зөвлөмж тараасан - Сургууль, цэцэрлэгийн 13 хоолны газрыг хамруулан түүхий эд, бүтээгдэхүүн нийлүүлэх гэрээ байгуулсан эсэх, бүтээгдэхүүний чанар, аюулгүй байдал, баталгаажилт, хадгалалт, хугацаанд хяналт шалгалт хийв. Цэцэрлэгүүдийн 50%, сургуулиудын 40% нь хүнсний түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг худалдан авах гэрээг ААНБ-тай байгуулж, шинжилгээнд хамруулж баталгаажуулсан түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг хоол үйлдвэрлэлд ашиглаж байв. Шалгалтын явцад хадгалалтын хугацаа хэтэрсэн бүтээгдэхүүн ашиглаж байсан зөрчил илрээгүй. Шалгалтанд хамрагдсан цэцэрлэгүүд нь түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг өөрсдийн нөөц бололцоондоо тулгуурлан технологийн дагуу хадгалдаг, хүүхдэд зориулсан хоол үйлчилгээнд хориглох хоол хүнсний түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүнийг ашигладаггүй - “Бага насны хүүхдийн зөв хооллолт” сэдэвт сургалт зохион байгуулав. Сургалтыг ДЗМОУБ, Өрхийн эрүүл мэндийн төвтэй хамтран зохион байгуулж 0.5-24 сартай хүүхэдтэй 20 эцэг эхэд зар тарааж 5 хүүхдийн ээж 3 нэр төрлийн хоолны сургалтанд хамрагдсан. Энхтусдэм архийн эрүүл мэндийн төвийн дарга Б.Баярцэцэг зөв хооллолт үзүүлэх сургалтыг гардан хийж, 6-24 сартай хүүхдийн хооллолтын онцлог, нэмэгдэл хоолны талаар зөвлөгөө өгсөн.
7.	<p>Дүгнэлт (ололт, дутагдал, анхаарах асуудлууд)</p>	<p>Шивээговь суманд “Дэвжихтаван эрдэнэ хоршоо” сүүг савлах, хагас боловсруулах, Сүмбэр суманд 1 иргэн боловсруулсан гахайн мах бэлтгэж байгаа нь ололттой байна. ОНХС, СХС, ЖДҮ зээлүүдэд эрчимжсэн мал аж ахуй, боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, фермерийн аж ахуйн чиглэлээр зээлэнд хамрагдсан иргэдийн тоо нэмэгдсэн боловч байгуулагдсан цех фермерийн тоо бага байна.</p> <p>Дан эхийн сүүгээр хооллож байгаа хүүхдийн тоо тогтвортой нэмэгдэж байна.</p> <p>Бага насны хүүхдийн хоолны сургалтын өрөөг ЭМГ дээр</p>

		байгуулж тохижуулж сургалтанд тогтмол ашиглаж байна. Хоолны сургалтанд хамрагдаж байгаа 0,5-24 сартай хүүхэдтэй ээжүүдийн тоо тогтвортой нэмэгдэж байгаа. Бага насны хүүхдийн хоолны нэр төрөл олширч, чанар сайжирсан. Өрхийн ЭМТ, Сумдын ЭМТ-ийн мэргэжилтэнгүүд бие даан хоолны сургалтыг зохион байгуулж ээжүүдийг хамруулдаг болсон зэрэг нь бага насны хүүхдүүдийн дунд жин багатай хүүхдийн эзлэх хувийг даруй 20-30 хувь бууруулахад нөлөөлсөн гэж үзэж байна.					
8.	Төсөл, хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэгч талуудын хамтын ажиллагаанд өгөх хөндлөнгийн үнэлгээ	Эрүүл мэндийн газар, Мэргэжлийн хяналтын газар, ТББайгууллагууд хамтран хүнсний аюулгүй байдалд хяналт тавьж ажилласан байна.					
9.	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн үнэлгээ, дүгнэлт (Өөрийн үнэлгээ)	Биелэлт дундаж	Зорилтын тоо	Зорилт 1	Зорилт 2	Зорилт 3	Зорилт 4
		80 %	4	90 %	70 %	70 %	90 %
10.	Төсөл, хөтөлбөрийн хэрэгжилтийн нэгдсэн үнэлгээ (ЗГХЭГ-ын үнэлгээ)	Нэгдсэн үнэлгээ					
		... %					

Тайлан гаргасан:

ҮХААГазрын мэргэжилтэн

Э.Түвшинзаяа

Хянасан :

ҮХААГазрын дарга

Н.Даваахүү